

۴ شنبه ۳/۳/۱۴۰۵ - ۱۰ ذیحجه ۱۴۴۷ - ۲۷ مه ۲۰۲۶ - درس ۱۵۱ فقه الروابط از فقه مدیریت رفتار سازمانی از فقه اداره از فقه معاصر - نقشه راه امام صادق ع در مصباح الشریعه - روابط اربعه - رابطه رابعه - معامله الدنيا - اصول سبعة - اصل دوم - الايثار بالموجود ۱۰ - فقه الحديث ۶ - ايثار جمعی

❖ مسئله ۱۵۱: ايثار گروهی و سازمانی مثل ايثار فردی جایز است، مشروط به اذن و اجازه‌ی اعضا گروه یا سازمان طبق قرارداد به رئیس گروه یا رهبری و مدیر سازمان که در مواقع لزوم فرد گروه و سازمان دیگری را در بهره‌برداری از یک حق بر گروه و سازمان خود مقدم بدارد

گفته شد دومین اصل از اصول هفت‌گانه‌ی تعامل کارکنان با دنیای سازمانی «الايثار بالموجود» است.^۱ برای فهم مراد از این اصل ابتدا به فقه اللغة پرداختیم، سپس نوبت فقه القرآن رسید و حال ادامه‌ی فقه الحديث در نوبت ششم:

فقه الحديث:

سؤال در ايثار جمعی است که آیه امکان دارد و آیا جایز است؟ صحت حمل دارد که بگوییم «گروه ايثارگر» که حق گروه دیگر را بر گروه خود ترجیح داد؟ یا ايثار صرفاً فردی است؟ بعضی اخبار با اطلاق و عمومی که دارند، دال بر ايثار جمعی دارند، یعنی ظهور دارند. در این اخبار دقت می‌کنیم:

و قَالَ ﷺ ذَلَّلُوا أَخْلَاقَكُمْ بِالْمَحَاسِنِ وَ قَوَّدُوهَا إِلَى الْمَكَارِمِ وَ عَوَّدُوا أَنْفُسَكُمْ الْحِلْمَ وَ اصْبِرُوا عَلَى الْإِثَارِ عَلَى أَنْفُسِكُمْ فِيمَا تُحْمَدُونَ [تُحْمَدُونَ] عَنْهُ وَ لَا تُدَافُوا النَّاسَ وَزناً بِوِزْنٍ^۳ وَ عَظَّمُوا أَقْدَارَكُمْ بِالتَّعَافُلِ عَنِ الدَّيْنِ مِنَ الْأُمُورِ وَ أَمْسِكُوا رِمَقَ الضَّعِيفِ بِجَاهِكُمْ وَ بِالْمَعُونَةِ لَهُ إِنْ عَجَزْتُمْ عَمَّا رَجَاهُ عِنْدَكُمْ وَ لَا تَكُونُوا بِنَجَائِنٍ عَمَّا غَابَ عَنْكُمْ فَيَكْثُرُ غَائِبُكُمْ [عَائِبُكُمْ] وَ تَحَفَّظُوا مِنَ الْكُذِبِ فَإِنَّهُ مِنْ أَدْنَى الْأَخْلَاقِ قَدَرًا وَ هُوَ نَوْعٌ مِنَ الْفُحْشِ وَ ضَرْبٌ مِنَ الدَّنَاءَةِ وَ تَكْرَمُوا بِالتَّعَامِي عَنِ الْإِسْتِفْصَاءِ وَ زُوي بِالتَّعَامِسِ مِنَ الْإِسْتِفْصَاءِ.^۴

وجه استظهار و استدلال: مخاطب امیرالمؤمنین عليه السلام جمع امت هستند که مکلف به صبر بر ايثار بر خودشان می‌شوند؛ یعنی بر ايثار صبر کنید چون سخت است از حق خود گذشتن؛ مثل یک حزب که علی‌رغم شایستگی در انتخابات به نفع حزب دیگر کنار می‌کشد و یا از یک ساختمان به نفع گروه یا حزب دیگر می‌گذرد در جایی که مثلاً دولت ساختمانی را به نام آن‌ها زده است. البته در رقابت‌های سیاسی این‌گونه ايثار‌گری‌ها سخت و نادر است؛ لذا صبر می‌خواهد. مثلاً باید بعد از پیروزی یک حزب کابینه‌ی مشترک تشکیل دهند و از حق انتخاب وزیر به نفع حزب دیگر گذشت کنند. و یا انصار به عنوان جمع از حق جمعی خود به نفع مهاجرین کنار بکشند و بهره‌برداری از فلان مستغلات مشترک و مشاع را به آن‌ها بسپارند، با این که خود نیاز دارند، لإطلاق «ویؤثرون علی أنفُسهم».

۱ و أُصُولُ مُعَامَلَةِ النَّفْسِ سَبْعَةٌ الْخَوْفُ وَ الْجُهْدُ وَ حَمْلُ الْأَدَى وَ الرِّيَاضَةُ وَ طَلَبُ الصِّدْقِ وَ الْإِحْلَاصُ وَ إِخْرَاجُهَا مِنْ مَحْبُوبِهَا وَ رِبْطُهَا فِي الْفَقْرِ وَ أُصُولُ مُعَامَلَةِ الْخَلْقِ سَبْعَةٌ الْحِلْمُ وَ الْعَفْوُ وَ التَّوَاضُّعُ وَ السَّخَاءُ وَ الشَّفَقَةُ وَ النُّصْحُ وَ الْعَدْلُ وَ الْإِنْصَافُ وَ أُصُولُ مُعَامَلَةِ الدُّنْيَا سَبْعَةٌ الرِّضَا بِالذُّوْنِ وَ الْإِثَارُ بِالْمَوْجُودِ وَ تَرْكُ طَلَبِ الْمَفْقُودِ وَ بُغْضُ الْكَثْرَةِ وَ اخْتِيَارُ الرُّهْدِ وَ مَعْرِفَةُ آفَاتِهَا وَ رَفْضُ شَهَوَاتِهَا مَعَ رَفْضِ الرِّيَاسَةِ فَإِذَا حَصَلَتْ هَذِهِ الْخِصَالُ فِي نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَهِيَ مِنْ خَاصَّةِ اللَّهِ وَ عِبَادِهِ الْمُقَرَّبِينَ وَ أَوْلِيَائِهِ حَقًّا. (امام جعفر بن محمد عليه السلام، مصباح الشریعه، ص. ۶)

۲ الايثار بالموجود یعنی: در حدود امکانات خود بخشش و گذشت داشتن و در موارد خیر مصرف کردن. (همان، ترجمه‌ی مصطفوی، ص. ۴۵۸)

۳ آی لا تحاسبهم بالدقة في الأمور و لا تستقصهم فيها.

۴ تعامی فلان: اظهر من نفسه العمی و المراد التعافل عنه. و التعامس: التعافل. (حرانی، تحف العقول، ص. ۲۲۵)

۵ سَبَطُ الشَّيْخِ الطَّبْرَسِيِّ فِي مَشْكَاتِ الْأَنْوَارِ، عَنِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: ذَلَّلُوا أَخْلَاقَكُمْ بِالْمَحَاسِنِ وَ قَوَّدُوهَا إِلَى الْمَكَارِمِ وَ عَوَّدُوهَا الْحِلْمَ وَ اصْبِرُوا عَلَى الْإِثَارِ عَلَى أَنْفُسِكُمْ فِيمَا تُحْمَدُونَ عَنْهُ قَلِيلًا مِنْ كَثِيرٍ وَ لَا تُدَافُوا النَّاسَ وَزناً بِوِزْنٍ وَ عَظَّمُوا أَقْدَارَكُمْ بِالتَّعَافُلِ عَنِ الدَّيْنِ مِنَ الْأُمُورِ وَ أَمْسِكُوا رِمَقَ الضَّعِيفِ بِالْمَعُونَةِ لَهُ بِجَاهِكُمْ وَ إِنْ عَجَزْتُمْ عَمَّا رَجَاهُ عِنْدَكُمْ فَلَا تَكُونُوا بِنَجَائِنٍ عَمَّا غَابَ عَنْكُمْ فَيَكْثُرُ غَائِبُكُمْ وَ تَحَفَّظُوا مِنَ الْكُذِبِ فَإِنَّهُ مِنْ أَدْنَى الْأَخْلَاقِ قَدَرًا وَ هُوَ نَوْعٌ مِنَ الْفُحْشِ وَ ضَرْبٌ مِنَ الدَّنَاءَةِ وَ تَكْرَمُوا بِالتَّعَامِي عَنِ الْإِسْتِفْصَاءِ. (نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج. ۱۱، ص. ۱۸۸)

۶ طبرسی، مشكاة الأنوار في غرر الأخبار، ص. ۱۸۰.

قَالَ سَهْلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ مُوسَى ﷺ يَا رَبِّ أَرِنِي دَرَجَاتِ مُحَمَّدٍ وَ أُمَّتِهِ قَالَ يَا مُوسَى إِنَّكَ لَنْ تُطِيقَ ذَلِكَ وَ لَكِنْ أُرِيكَ مَنْزِلَةً مِنْ مَنْزِلِهِ جَلِيلَةً عَظِيمَةً فَصَلُّهُ بِمَا عَلَيْكَ وَ عَلَى جَمِيعِ خَلْقِي قَالَ فَكَشَفَ لَهُ عَنْ مَلَكُوتِ السَّمَاءِ فَنَظَرَ إِلَى مَنْزِلِهِ كَادَتْ تَتَلَفُ نَفْسُهُ مِنْ أَنْوَارِهَا وَ قُرْبِهَا مِنَ اللَّهِ ﷻ قَالَ يَا رَبِّ بِمَاذَا بَلَّغْتَهُ إِلَى هَذِهِ الْكِرَامَةِ قَالَ بِخَلْقِ اخْتِصَصْتُهُ بِهِ مِنْ بَيْنِهِمْ وَ هُوَ الْإِيثَارُ يَا مُوسَى لَا يَأْتِينِي أَحَدٌ مِنْهُمْ قَدْ عَمِلَ بِهِ وَفْتًا مِنْ عُمْرٍ إِلَّا اسْتَحْيَيْتُ مِنْ مُحَاسَبَتِهِ وَ بَوَّأْتُهُ مِنْ جَنَّتِي حَيْثُ يَشَاءُ.^٧

در این خبر امت رسول اکرم ﷺ به ایثار موصوف شده‌اند که شامل فرد، گروه و سازمان آن‌ها هم می‌شود، نه فقط فرد امت بما هو فرد.

وَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ فِي حَدِيثِ اخْتِجَاجِهِ عَلَى الصُّوفِيَّةِ لَمَّا اخْتَجُوا عَلَيْهِ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْقُرْآنِ فِي الْإِيثَارِ وَ الرَّهْدِ قَالَ أَلَيْسَ عَلَيْكُمْ بِنَاسِخِ الْقُرْآنِ وَ مَنْسُوخِهِ وَ مُحْكَمِهِ وَ مُتَشَافِهِ الَّذِي فِي مِثْلِهِ ضَلَّ مَنْ ضَلَّ وَ هَلَكَ مَنْ هَلَكَ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ قَالُوا أَوْ بَعْضُهُ فَأَمَّا كُفُّهُ فَلَا فَقَالَ لَهُمْ فَمَنْ هَاهُنَا أُتَيْتُمْ وَ كَذَلِكَ أَحَادِيثُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَى أَنْ قَالَ فَبَيْتَسَ مَا ذَهَبْتُمْ إِلَيْهِ وَ حَمَلْتُمْ النَّاسَ عَلَيْهِ مِنَ الْجَهْلِ بِكِتَابِ اللَّهِ - وَ سُنَّةِ نَبِيِّهِ ﷺ وَ أَحَادِيثِهِ الَّتِي يُصَدِّقُهَا الْكِتَابُ الْمُنَزَّلُ وَ رَدَّكُمْ بِهَا لِحُجَّتِكُمْ وَ تَرَكْتُمْ النَّظَرَ فِي غَرِيبِ الْقُرْآنِ مِنَ التَّفْسِيرِ (وَ النَّاسِخِ وَ الْمَنْسُوخِ) وَ الْمُحْكَمِ وَ الْمُتَشَافِهِ وَ الْأَمْرِ وَ النَّهْيِ إِلَى أَنْ قَالَ دَعُوا عَنْكُمْ مَا اشْتَبَهَ عَلَيْكُمْ بِمَا لَا عِلْمَ لَكُمْ بِهِ وَ رُدُّوا الْعِلْمَ إِلَى أَهْلِهِ تُؤَجَّرُوا وَ تُعَذَّرُوا عِنْدَ اللَّهِ وَ كُونُوا فِي طَلَبِ نَاسِخِ الْقُرْآنِ مِنْ مَنْسُوخِهِ وَ مُحْكَمِهِ مِنْ مُتَشَافِهِ وَ مَا أَحَلَّ اللَّهُ فِيهِ مِمَّا حَرَّمَ فَإِنَّهُ أَقْرَبُ لَكُمْ مِنَ اللَّهِ وَ أَبْعَدُ لَكُمْ مِنَ الْجَهْلِ دَعُوا الْجَهْلَةَ لِأَهْلِهَا فَإِنَّ أَهْلَ الْجَهْلِ كَثِيرٌ وَ أَهْلَ الْعِلْمِ قَلِيلٌ وَ قَدْ قَالَ اللَّهُ وَ فَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ.^{٨ ٩}

در این خبر صوفیه به عنوان جمعی موصوف به ایثار هستند که برای جواز ایثار سخت بر خود به آیهی ایثار احتجاج می‌کرده‌اند و البته تظاهر به ایثار داشته‌اند و امام علیؑ در این احتجاج آن‌ها را محکوم می‌کند، ولی صوفیه بما هم جمع خاص، مشهور به سخت‌گیری بر خود بوده‌اند به نام ایثار.

قَالُوا لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَهَبَ أَهْلُ الْإِيثَارِ بِالْأَجُورِ يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي وَ يَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ وَ يَتَصَدَّقُونَ بِفُضُولِ أَمْوَالِهِمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَوْ لَيْسَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ مَا تَتَصَدَّقُونَ إِنَّ بِكُلِّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ وَ بِكُلِّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ وَ فِي بُضْعِ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ قَالَ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ يَأْتِي أَحَدُنَا شَهْوَتُهُ وَ يَكُونُ لَهُ فِيهَا أَجْرٌ قَالَ أَرَأَيْتُمْ لَوْ وَضَعْتُمُوهَا فِي الْحَرَامِ أَكَانَ عَلَيْكُمْ فِيهَا وَرْزٌ قَالُوا نَعَمْ قَالَ فَكَذَلِكَ إِذَا وَضَعْتُمُوهَا فِي الْحَلَالِ كَانَ لَكُمْ فِيهَا أَجْرٌ.^{١٠}

در این خبر «اهل الايثار» شامل فرد و گروه ایثارگر می‌شود.

جمع بندی اخبار

گذشته از بحث سند اخبار فوق دلیل یا مؤیدی بر این ادعا هستند که گروه و سازمان هم «اهل الايثار» لقب می‌گیرند؛ هرچند اطلاق آن منصرف به صوفیه است که آن‌ها هم تظاهر به ایثار و زهد می‌کرده‌اند و حق گروهی را بر خود مقدم نمی‌داشته‌اند، ولی خبر اول تاب چنین احتمالی را دارد در صدق «جمع ایثارگر».

^٧ ابن ابی فراس، مجموعه ورام، ج. ١، ص. ١٧٣.

^٨ کلینی، الکافی، ج. ٥، ص. ٦٦؛ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج. ٢٧، ص. ١٨٤.

^٩ یوسف: ٧٦

^{١٠} نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج. ٧، ص. ٢٦٤.

تفقه بیش‌تر: ایثار اصولاً از حق خود به نفع دیگری گذشتن است، نه از حق دیگری به نفع دیگری، من جمله عیال سازمانی (یعنی پرسنل تحت امر و تحت تکفل). چنین کاری اصلاً ایثار نام ندارد، مگر این که دسته‌جمعی و تیمی تصمیم گرفته شود، یعنی حق گروه را به گروه دیگری بدهیم، مثل تقدیم حق انصار به مهاجرین که اطلاق آن در سوره‌ی حشر (یوثرون علی انفسهم) شامل ایثار فرد، گروه و سازمان می‌شود، مشروط به این که گروه به منزله‌ی نفس واحده با هم ایثار حق جمعی بر جمعی دیگر کنند. مثلاً گروه از یک امتیاز و حق امتیاز بگذرند و حق برداشت آب از این آبراه را به گروه یا سازمان دیگری بدهند، مشروط به این که گروه و سازمان به منزله‌ی نفس واحده به شمار آید،^{۱۱} للإطلاق كما مرّ. شرط صحت حمل ایثار بر ایثار جمعی بر جمعی این است که هیچ فرد از گروه مخالف نباشد، بلکه موافق باشد و «وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا»، یعنی رضایت باطنی داشته باشند فرداً فرد (مثل رضایت شریک در بیع حصه مشاع معروف به حق شفعه).^{۱۲} در غیر این صورت صحت سلب دارد، مگر رأی اکثریت به عنوان رأی کل حساب آید، قانوناً و تعاهداً و از روی قرارداد جمعی قبلی.

بنا بر این، ایثار بر نفس فردی یا نفس جمعی مخصوص صدیقین به معنای اوحدی از ناس نیست، بلکه عامه‌ی کارکنان مؤمن را هم شامل می‌شود. هر کارمند در هر رده جایز است ایثار حق خود کند و اگر از جمع به او نمایندگی داده شود، می‌تواند ایثار گروهی سازمانی را بر گروه سازمانی خود کند، کما این که کارکنان به رئیس خود این وکالت را بدهند که حق امتیاز آنان را به گروه دیگری ایثار کند، لإطلاق قوله تعالی «یوثرون علی انفسهم» و

^{۱۱} در بارگاه رستم. رستم فرخ زاد، با سپاه گران و ساز و برگ کامل، برای سرکوبی مسلمانان که قبلاً شکست سختی به ایرانیان داده بودند، وارد قادسیه شد. مسلمانان به سرکردگی سعد وقاص تا نزدیک قادسیه جلو آمده بودند. سعد عده‌ای را مأمور کرده بود تا پیشاپیش سپاه به عنوان «مقدمه الجیش» و پیشاهنگ حرکت کنند. ریاست این عده با مردی بود به نام زهره بن عبدالله ربیع. ربعی که مقصود آن‌ها را فهمیده بود و می‌دانست، منظور این است که دفع الوقت شده باشد گفت: «آن چه پیغمبر ما سنت کرده و پیشوایان ما رفتار کرده‌اند این است که در این گونه مواقع بیش از سه روز تأخیر جایز ندانیم. من سه روز مهلت می‌دهم تا یکی از سه کار را انتخاب کنید: یا اسلام بیاورید، در این صورت ما از راهی که آمده‌ایم برمی‌گردیم. سرزمین شما با همه‌ی نعمت‌ها مال خودتان، ما طمع به مال و ثروت و سرزمین شما نیستیم. یا قبول کنید جزیه بدهید، یا آماده‌ی نبرد باشید». «معلوم می‌شود تو خودت فرماندهی کل می‌باشی که با ما قرار می‌گذاری». «خیر، من یکی از افراد عادی هستم، اما مسلمانان مانند اعضاء یک پیکرند، همه از همدند. اگر کوچک‌ترین آن‌ها به کسی امان بدهد، مانند این است که همه امان داده‌اند». این مرد مضمون این جمله را مجموعاً از دو حدیث نبوی ذیل اقتباس کرده است: «مثل المؤمنین فی توادهم و تراحمهم کمثل الجسد اذا اشتکي بعض تداعي له سائر اعضاء جسده بالحمي و السهر» یعنی اهل ایمان از نظر عواطف و علائق و پیوندهای دوستانه مانند یک پیکرند، چون عضوی به درد آید، سایر اعضا به وسیله‌ی تب و بی‌خوابی با او هم‌دردی می‌کنند، پیمان یک‌دیگر را محترم می‌شمارند». (مطهری، داستان راستان، ج. ۲)

^{۱۲} المقصد الثاني: فی الشفعة: وهي استحقاق الشريك انتزاع حصّة شريكه المنتقلة عنه بالبيع، وليست بيعاً، (محقق کرکی، جامع المقاصد، ج. ۶، ص. ۲۴۲؛ ابن بابویه، من لا یحضره الفقیه (ترجمه)، ج. ۴، ص. ۹۵ (باب شفعه، یعنی اولویت حق خرید شریک، سهم شریک دیگر را) قال الشيخ فی النهایة: کلّ شيء كان بين شريكين من ضياع أو عقار أو حيوان أو متاع ثم باع أحدهما نصيبه كان لشريكه المطالبة بالشفعة (الی أن قال): و قال الصدوق فی المنع: لا شفعة فی سفينة، و لا طریق، و لا حمام، و لا رحى، و لا نهر، و لا ثوب... (همان) بنا بر ماده‌ی ۸۰۸ قانون مدنی حق شفعه عبارت است از این که: هرگاه مال غیرمنقول قابل تقسیمی، بین دو نفر مشترک باشد و یکی از دو شریک، حصه‌ی خود را به قصد بیع به شخص ثالثی منتقل کند شریک دیگر حق دارد قیمتی را که مشتری داده است به او بدهد و حصه‌ی مبیع را تملک کند. این حق را حق شفعه و صاحب آن را شفیع می‌گویند. یکی از مباحث مهم حقوق مدنی بحث شفعه است. از دیدگاه قانون مدنی ایران یکی از اسباب چهارگانه‌ی مالکیت، اعمال شفعه می‌باشد که به موجب آن شفیع، مالک سهم شریکش می‌گردد. بنا به تعریف ماده‌ی ۸۰۸ قانون مدنی «هرگاه مال غیرمنقول قابل تقسیمی بین دو نفر مشترک باشد و یکی از دو شریک، حصه‌ی خود را به قصد بیع به شخص ثالثی منتقل کند، شریک دیگر حق دارد قیمتی را که مشتری داده است به او بدهد، و حصه‌ی مبیع را تملک کند». بدین ترتیب بحث اخذ به شفعه از موارد مهم فقه و حقوق مدنی است. از آنجایی که شفعه و مانند آن نوعی حق برای دارنده‌ی آن محسوب می‌شود، مبحث چگونگی ماهیت این حق و غیر قابل انتقال بودن آن به غیر، از مطالب جالب توجه می‌باشد. و این که شفعه و حق ناشی از آن ماهیت مالی دارد، تبعاً در بحث اموال قرار می‌گیرد. لذا آن چه در زمینه‌ی اموال مورد گفتگو قرار می‌گیرد، در این جا نیز مورد توجه است. در بحث پیش رو به این نتیجه می‌رسیم که حق شفعه از جمله حقوق مالی است که هم قهراً و هم اختیاراً قابل انتقال به غیر است، ولی در محدوده‌ی انتقالات ارادی با نوعی محدودیت روبرو هستیم و آن نیز این است که چون حق شفعه وابسته به اصل مالکیت مال غیر منقول است به صورت تبعی منتقل می‌شود و می‌توان آن را به طور مجزا و مستقل به دیگری منتقل نمود.

«النَّبيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ» که ظهور در ولایت و وکالت نبی دارد مطلقاً از مولی علیهم، حتی در ایثار حق آنها، فتدبّر. این مثل اجازه‌ای است که امام صادق علیه السلام به ابان بن تغلب دادند که حق خود را به مخدوم ایثار کند و اطلاق آن شامل شخص حقوقی هم می‌شود، یعنی مدیر می‌تواند اجازه‌ی ایثار یا امر به ایثار کند و سیره‌ی عقلاء هم بر همین است.

فتحصل که ایثار گروهی و سازمانی مثل ایثار فردی جایز است، مشروط به اذن و اجازه‌ی اعضاء گروه یا سازمان طبق قرارداد به رئیس گروه یا رهبری و مدیر سازمان که در مواقع لزوم فرد گروه و سازمان دیگری را در بهره‌برداری از یک حق بر گروه و سازمان خود مقدم بدارد.^{۱۳}

^{۱۳} درس ۱۵۱ فقه الروابط از سلسله‌ی فقه الاداره، ۱۰ شهر ذی الحجة ۱۴۴۷ مصادف با عید الاضحی.